

Kuinka parhaiten ohjata harjoitteluun lähteviä maatalousalan korkeakouluopiskelijoita?

Kirsi Mäkinieniemi¹⁾, Kati Partanen²⁾

¹⁾*Luonnonvarakeskus (Luke), Luonnonvarat ja biotuotanto, Alapääntie 104, 61400 YLISTARO, kirsi.makiniemi@luke.fi*

²⁾*Savonia-ammattikorkeakoulu, Luonnonvara-ala, Haukisaarentie 2, 74101 IISALMI, kati.partanen@savonia.fi*

Tiivistelmä

Maatalouden ammattiopintojen aikana maatalous- ja yritysharjoittelut ovat keskeinen keino opettaa ja soveltaa teoriassa opittuja asioita käytännössä. Maatalousalaa opiskelevat korkeakouluopiskelijat tarvitsevat ohjausta harjoittelunsa onnistumiseksi. Agrologi (AMK)–opiskelijoiden harjoittelunohjauksen tarpeita sekä hyviä ja kehitettäviä käytäntöjä tutkittiin kyselytutkimuksessa Savonia ammattikorkeakoulun Iisalmen yksikössä keväällä 2010 juuri ennen opiskelijoiden lähtöä harjoitteluun. Kyselyyn vastasi sekä ensimmäistä (maatilaharjoittelua) että toista (yritysharjoittelua) suorittamaan lähteviä opiskelijoita.

Opiskelijat olivat yleisesti ottaen motivoituneita suorittamaan harjoittelun. Toiseen harjoitteluunsa lähtevät miespuoliset opiskelijat olivat erittäin motivoituneita. Suurimpina motivaation lähteinä olivat työkokemuksen saaminen ja oman osaamistason kohottaminen.

Kaikki opiskelijat näkivät tarvitsevansa jonkin verran ohjausta oppilaitoksen puolelta. Toiseen harjoitteluunsa lähtevät vastasivat tarvitsevansa enemmän ohjausta kuin ensikertalaiset; tämä johtui osin aikeista suorittaa harjoittelu ulkomailla. Oppilaitoksen antamaan ohjaukseen oltiin pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä.

Tulosten perusteella havaittiin joitakin keskeisiä harjoittelunohjauksen piirteitä, joihin tulee kiinnittää huomiota ja joissa oppilaitoksen odotettiin onnistuvan. Ensinnäkin opiskelijat odottivat, että koko harjoitteluprosessin tulisi olla hyvin kuvattu, aikataulutettu ja mentoroitu niin, että myös harjoitteluun liittyvät seikat tulevat käsiteltyä. Toiseksi oppilaitoksella tulisi olla tiedossaan ja tarjolla riittävä määrä harjoittelupaikkoja, joko maatiloja tai muita harjoitteluyrityksiä taikka kansainväliseen harjoitteluun sopivia paikkoja. Näiden harjoittelupaikkojen tarjoamat tehtävät, työt ja olosuhteet tulisi kuvata riittävän yksityiskohtaisesti ja pitää ne myös ajan tasalla tilanteiden muuttuessa harjoittelupaikassa. Kolmanneksi opiskelijoiden todettiin tarvitsevan joustavuutta harjoitteluprosessin hallintaan ja he arvostivat kansainvälisen harjoittelun mahdollisuutta, joten koulun henkilökunnan tulisi aktiivisesti tarjota tätä mahdollisuutta.

Kyselyssä selvitettiin myös ohjauksen tarvetta harjoittelupaikassa. Tässäkin toiseen harjoitteluunsa lähtevät kokivat ylipäättään tarvitsevansa enemmän ohjausta; tämä liittyi siihen, että harjoittelupaikan tarjoamat työtehtävät olivat vaativampia kuin ensimmäisessä harjoittelussa tai harjoittelupaikka oli kansainvälinen. Eniten ohjausta kaivattiin konetöissä, tietotekniikan käytössä sekä ylipäättään käytännön työn suorittamistavoissa. Vähiten ohjausta vaativiksi töiksi arveltiin työaikakirjanpitoa, raportointia sekä työturvallisuutta. Jotta harjoittelu onnistuisi hyvin kaikkien osapuolten mielestä, pitäisi harjoittelupaikan informoida ja opastaa opiskelijaa riittävästi jo etukäteen sekä harjoittelun aikana. Erityisesti opiskelijat kaipaivat ohjausta töissä, jotka he kokivat vaikeiksi tai riskialttiiksi.

Asiasanat

maatalousalan opinnot, harjoittelu, harjoittelunohjaus, oppilaitoksen käytännöt

Johdanto

Maatalousalan opintoihin kuuluvat maatalous- ja yritys-elämäharjoittelut ovat keskeinen osa oppimisprosessia, sillä maatalousalan opiskelijoiden odotetaan omaksuvan teoretista tietoa ja käytännötaitoja monipuolisesti (Thien, 2008). Käytännön töiden oppimista varten suomalaiset ammattikorkeakoulutason agrologiopiskelijat suorittavat yleensä kaksi harjoittelua. Tavallisesti ensimmäinen harjoittelu on maatalousharjoittelu, joka suoritetaan maatilalla tai hevosatilalla ja toinen harjoittelu valmentaa laajemmin työelämään sisältäen työskentelyä muissa maatalousalan työpaikoissa, esimerkiksi neuvonnan, tuotantopanostuotannon tai -kaupan tai tutkimuksen parissa.

Savonia-ammattikorkeakoulussa (Iisalmi) agrologi (AMK) –tutkinto on 240 ECTS:n laajuinen alempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy kaksi harjoittelua. Ensimmäinen käytännön harjoittelu on maatalousharjoittelu (30 ECTS, 80 x 8 h työpäivää), joka suoritetaan yleensä maa- tai hevosatilalla ensimmäisen opintovuoden jälkeisenä kesänä ja se kattaa koko kasvukauden. Kolmannen opiskeluvuoden kesänä suoritetaan työelämäharjoittelu (20 ECTS, 70 x 8 h), jolloin harjoittelupaikka on yleensä neuvonta- tai tutkimusorganisaatiossa, valtion tai kunnan viranomaistoimissa tai kauppalan yrityksessä. Savonia-ammattikorkeakoulun agrologi (AMK) –koulutusohjelma on palkittu FINHEEC:in Centre of Excellence –tunnustuksella vuonna 2009. Yksi tunnustuksen perusteluista oli kahden harjoittelun onnistunut sisällyttäminen osaksi opintoja.

Suomalaisten tai pohjoismaisten maatalousalan oppilaitosten harjoittelunohjauksesta ei julkaistu tutkimustuloksia viime vuosien aikana. Tutkimme agrologiopiskelijoiden ammatillisen harjoittelun ohjausta, mentorointia ja tuutorointia Savonia-ammattikorkeakoulussa keväällä 2010 osana Ammatillisen Opettajakorkeakoulun pedagogisia opintoja. Tutkimuksen päätarkoituksena oli selvittää harjoittelijoiden ohjaustarpeita koko harjoitteluprosessin osalta ja löytää sekä hyviä käytänteitä että heikkouksia harjoittelunohjauksen eri vaiheista, harjoittelupaikan löytämisestä ja yhteydenotoista alkaen aina harjoittelun valmisteluun ja aloittamiseen saakka.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena Savonia-ammattikorkeakoulussa keväällä 2010, juuri ennen harjoittelujakson alkua. Kyselytutkimus suoritettiin Typala-ohjelmalla, jota käytetään Savoniassa kurssipalautteen keräämiseen opiskelijoilta. Kyselyn kohderyhmäksi valittiin sekä ensimmäiseen (maatalousharjoittelu) että toiseen (työelämäharjoittelu) menevät agrologiopiskelijät. Varsinainen postituslista ja siten kyselyn saaneiden opiskelijoiden määrä pidettiin oppilaitoksessa luottamuksellisena, mutta kohderyhmä koostui noin 60 opiskelijasta.

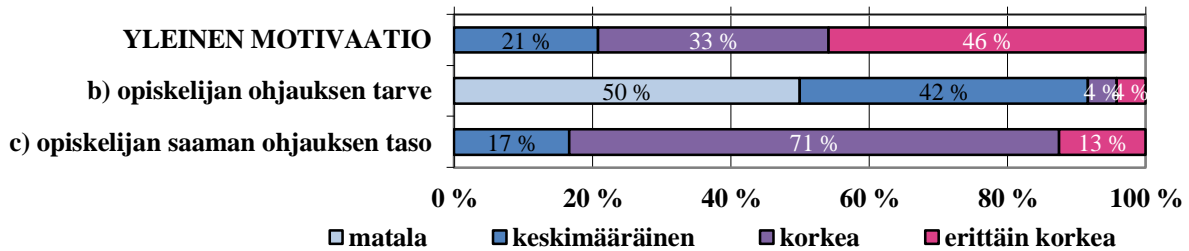
Kysymyksen sisälsivät sekä arviointiasteikollisia (luokittelu- tai järjestysasteikko) että avoimia kysymyksiä. Tulokset siirrettiin Exceliin. Asteikollisista vastauksista selvitettiin frekvenssit, osuudet ja mediaanit. Soveltuvien osien asteikollisia tuloksia analysoitiin t-testillä (the TTEST Procedure) esimerkiksi vertailemalla mies- ja naisopiskelijoiden vastauksia tai ensimmäistä ja toista harjoitteluaan suorittamaan lähtevien vastauksia ja regressioanalyysillä (the REG Procedure) SAS-tilasto-ohjelmalla (versio 9.2, EG 4.2, SAS Institute Inc., Cary, NC, USA). Avointen kysymysten vastauksia analysoitiin tarkastelemalla ja tiivistämällä niitä aihepiiritasolle siten, että yksittäisiä vastauksia ei voitu enää erottaa ja vastausten luottamuksellisuus säilyi.

Tulokset ja tulosten pohdinta

Kaikkiaan kyselyyn saatiin 31 vastausta, mutta näistä seitsemän oli käyttökelvottomia kyselyohjelmassa tulleiden teknisten ongelmien takia. Sitä 24 vastauksen tuloksia voitiin käyttää. Näistä 14 oli naisopiskelijoilta ja 10 miesopiskelijoilta. Yhdeksän vastausta saatiin ensimmäiseen ja 15 toiseen harjoitteluunsa lähteviltä.

Harjoittelumotivaatio ja henkilökunnan antama ohjaus

Yleisesti ottaen harjoittelijat olivat hyvin motivoituneita suorittamaan harjoittelunsa (Kuva 1). Ensimmäistä tai toista harjoitteluaan tekemään lähtevien opiskelijoiden tai mies- ja naisopiskelijoiden välillä ei ollut eroja lukuun ottamatta sitä, että toiseen harjoitteluunsa lähtevien miesopiskelijoiden motivaatio harjoittelun suorittamiseen oli erittäin korkea ($p < 0,0001$).

Kuva 1. Harjoitteluun lähtevien Savonia-ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijöiden ($n=24$) yleinen motivaatio suorittaa harjoittelu sekä opiskelijan kokemaa oppilaitokselta saatavan ohjauksen tarve (b) ja oppilaitokselta saadun ohjauksen taso (c) keväällä 2010.

Tulosten perusteella tyypillisin motivation lähde oli tilaisuus saada kokemusta ja kompetenssiä omalla alalla. Myös uudet kontaktit ja jotkut erityisen odotetut työtehtävät olivat motivaation lähteitä. Harjoittelupalkka tai opinnäytetyön tekemisen mahdollisuus eivät olleet motivaation lähteitä yhdellekään opiskelijoista.

Kaikki opiskelijat ilmaisivat, että tarvitsevat ainakin jonkin verran ohjausta oppilaitoksen henkilökunnalta (Kuva 1). Jotkut opiskelijoista olivat sitä mieltä, että he pystyvät selviytymään koko harjoitteluprosessista hyvin vähäisellä ohjauksella. Hieman yllättävästi ohjauksen tarve oli suurin toiseen harjoitteluunsa lähtevillä opiskelijoilla ($p<0,12$). Tämä muita suurempi ohjauksen tarve näytti selittyvän sillä, että kyseessä oli aikomus löytää harjoittelupaikka itsenäisesti tai ulkomailta kansainvälisen harjoittelun kautta. Molempiin tilanteisiin liittyy tavallista enemmän paperityötä erityisesti ennen harjoitteluun lähtöä.

Opiskelijat kokivat saaneensa riittävästi ohjausta ja myös ohjauksen tasoa pidettiin korkeana, sillä 84 % opiskelijoista arvioi saamansa ohjauksen tason korkeaksi tai erittäin korkeaksi (Kuva 1). Saadun ohjauksen taso näytti ylittävän odotukset, sillä saadun ohjauksen määrä ja taso oli korkeampi kuin mitä siltä etukäteen odotettiin.

Avoimissa vastauksissa ohjauksen tasoa ja yksityiskohtia myös kritisoitiin: erityisesti tarjolla olleiden harjoittelutilojen tai -yritysten (etenkin hevostalousharjoittelupaikkojen) määrää pidettiin liian pienenä, mikä painosti opiskelijoita hankkimaan harjoittelupaikan itsenäisesti.

Hyvät käytänteet ja heikkoudet ohjausprosessissa

Avointen vastausten perusteella Savonia-ammattikorkeakoulun harjoittelunohjauksessa tunnistettiin seuraavia hyviä käytänteitä (kullakin tavalla vastanneiden opiskelijöiden osuus on sulussa):

- Henkilökunta on auttanut ja ohjannut kaikessa harjoitteluun liittyvässä paperityössä (25 %)
- Henkilökunta on ollut joustava harjoittelupaikan valinnan suhteen ja/tai on kannustanut hakemaan kansainväliseen harjoitteluun (25 %)
- Oppilaitoksella on tarjolla riittävä määrä harjoittelutiloja tai muita harjoitteluyrityksiä (21 %)
- Oppilaitos on kuvaillut harjoitteluun kuuluvat tehtävät riittävän hyvin harjoittelutilojen tai -yritysten esittelyissä (21 %)
- Koko harjoitteluprosessi on hyvin eritelty, aikataulutettu ja mentoroitu (21 %)

Opiskelijat nostivat esiin seuraavia heikkouksia tai parannettavia tekijöitä harjoittelunohjauksessa:

- Valmiiksi tarjolla olevia kotimaisia tai ulkomaisia harjoittelupaikkoja, etenkin hevostalouden harjoittelupaikkoja, tulisi olla tarjolla enemmän (21 %)
- Harjoittelijan palkkausta tulisi parantaa ja palkkauksen ja opintotuen yhdistämiskeinoja tulisi selvittää opiskelijoille ennen harjoittelun alkamista (21 %)
- Tarjolla olevien harjoittelupaikkojen kuvauksia tulisi parantaa (21 %)
- Koko harjoitteluprosessin etenemistä, ajoitusta ja sen suorittamisen vaatimuksia tulisi selventää (8 %)

Kolme seikkaa tuli esille sekä hyvissä käytänteissä että heikkouksissa: etukäteen tarjolla olevien harjoittelupaikkojen määrä, harjoittelupaikkojen kuvailu ja koko harjoitteluprosessin kuvailu.

Avointen vastausten tarkempi analyysi paljasti, että harjoittelupaikkoja tarvittaisiin lisää erityisesti hevosiin erikoistuville opiskelijoille. Useat hevosalalle erikoistuvat agrologiopiskelijat kokivat, että olivat joutuneet hankkimaan harjoittelupaikkansa itsenäisesti ja tämä oli ollut ilmeisen vaikeaa. Ongelmat harjoittelupaikan järjestämisessä olivat aiheuttaneet runsaasti turhautumista ja pettymystä.

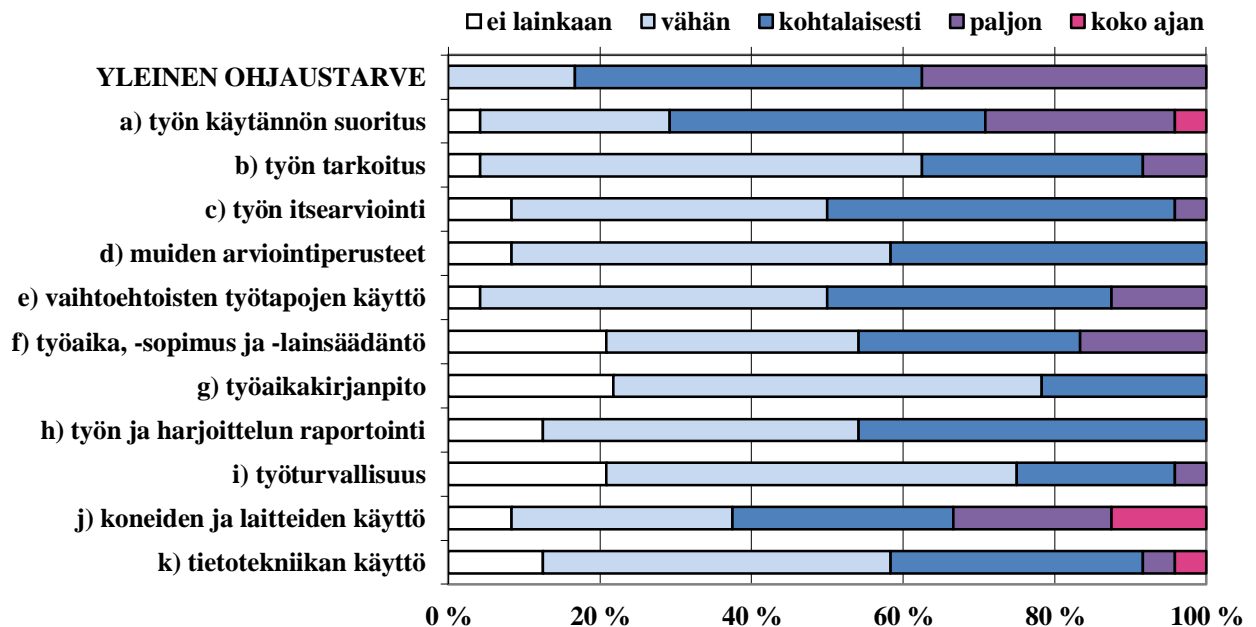
Joissakin tapauksissa harjoittelupaikkojen esittelyissä olleet kuvaukset tarjolla olevien työtehtävien sisällöstä eivät pitäneet paikkaansa, mikä oli tullut esille opiskelijoiden ottaessa yhteyttä valitsemaansa harjoittelupaikkaan ja verratessa tietoja Savonia-ammattikorkeakoululta saatuihin ennakkotietoihin. Tämä oli aiheuttanut joillekin opiskelijoille pettymyksiä. Eroavaisuudet selittyivät mahdollisesti sillä, että harjoittelupaikan toiminta oli laajentunut tai erikoistunut niin, että oppilaitoksen alun perin keräämät kuvaukset tehtävistä eivät enää pitäneet paikkaansa. Jotkut opiskelijat myös mainitsivat, että harjoittelijalle tarjolla olevat työtehtävät saattoivat vaihdella henkilön sukupuolesta riippuen esimerkiksi siten, että miesopiskelijoiden odotettiin osallistuvan enemmän koneisiin kuin naisopiskelijoiden, tai että eläintenhoitotöitä tarjottiin enemmän naisopiskelijoille kuin miesopiskelijoille.

Oppilaitos ei luultavasti voi vaikuttaa harjoittelijoiden palkkauksen tasoon, mutta talousasioihin liittyvää neuvontaa olisi mahdollista lisätä ja kehittää.

Jotkut opiskelijat olivat kohdanneet harjoitteluprosessissa vakavia ongelmia, mutta heidän määränsä oli pieni. Jokainen tällainen tilanne on kuitenkin selvittävää oppilaitoksessa ja tässä sekä oppilaitoksen että harjoittelupaikan henkilöstön hyvät sosiaaliset taidot ovat erityisen tärkeitä.

Ohjaustarpeet harjoittelupaikassa

Opiskelijoilta kysyttiin etukäteisarviota ohjauksen tarpeesta itse harjoittelupaikassa. Yleisesti ottaen opiskelijat arvioivat tarvitsevansa kohtalaisen paljon tai paljon ohjausta harjoitteluajanaan (Kuva 2). Jälleen hieman yllättäen toista harjoitteluun suorittamaan lähtevät arvioivat ohjauksen tarpeensa hieman korkeammaksi kuin ensimmäiseen harjoitteluunsa lähtevät, mikä vaikutti liittyvän siihen, että toisen harjoittelun työtehtävät arvioitiin vaativammiksi kuin ensimmäisessä harjoittelussa.

Kuva 2. Harjoitteluun lähtevien Savonia-ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijoiden ($n=24$) kokemus yleisen ja työtehtävittäin eritellyn ohjauksen tarpeesta harjoittelupaikassa kesällä 2010.

Opiskelijat arvelivat tarvitsevansa paljon tai jopa jatkuvaa ohjausta käytännön työn suorittamisessa, sekä koneiden, laitteiden ja tietotekniikan käytössä (Kuva 2, kohdat a, j, k). Suuri yleinen ohjauksen tarve korreloi positiivisesti käytännön työn ohjaustarpeen ($r^2=0,34$; $p=0,003$) ja koneiden ohjaustarpeen kanssa ($r^2=0,32$; $p=0,004$). Naisopiskelijat arvioivat ohjauksen tarpeensa hieman

suuremmaksi kuin miesopiskelijat, mutta ero oli tilastollisestikin merkitsevä vain tietotekniikan käytön osalta ($p=0,013$).

Muut seikat, joissa opiskelijat kokivat tarvitsevansa runsaasti ohjausta, olivat työn tarkoitus, onnistumisen itsearviointi, vaihtoehtoiset työtavat ja työturvallisuus (Kuva 2, kohdat b, c, e, i). Konetöiden ja työturvallisuuden ohjaustarpeiden välillä oli vahva positiivinen korrelaatio ($r^2=0,51$; $p<0,001$), mikä viittaa siihen, että opiskelijat pitivät konetöitä riskialttiina tehtävinä. Opiskelijat arvioivat tarvitsevansa ohjausta myös työlainsäädäntöön ja työsopimukseen liittyvissä seikoissa (kohta f). Työaikakirjanpitoa, harjoittelun raportointia ja arviointiperusteita pidettiin selkeimmin hallussa olevina seikkoina harjoittelussa, sillä kukaan opiskelijoista ei arvioinut tarvitsevansa runsaasti ohjausta näissä asioissa (Kuva 2, kohdat d, g, h).

Pieni joukko miesopiskelijoita, jotka olivat menossa suorittamaan harjoitteluaan tutuille maataloille, piti paperitöitä (työaikakirjanpito, lainsäädäntö, työsopimus jne.), konetöitä ja työturvallisuusasioita sellaisia osina harjoittelua, etteivät he kokeneet tarvitsevansa niissä lainkaan ohjausta.

Koska kysely tehtiin opiskelijoille ennen harjoittelun alkamista eikä sitä toistettu harjoittelun aikana tai sen jälkeen, eivät useimmat opiskelijat osanneet vielä arvioida harjoittelupaikkansa ohjauksen hyviä käytänteitä tai heikkouksia. Jotkut opiskelijat kuitenkin kertoivat, että harjoittelupaikan henkilöstö oli jo auttanut heitä merkittävästi esimerkiksi antamalla tietoja tulevista työtehtävistä, mukaan tarvittavista välineistä ja työvaatetuksesta tai avustanut asunnon järjestämisessä.

Harjoittelupaikat saattaisivat tarvita tietoa siitä, mihin seikkoihin heidän tulisi keskittyä omassa ohjaamisessaan. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää tässä. Keskeisimmiltä vaikuttavat ohjeistukset, jotka liittyvät konetöihin, tietotekniikan käyttöön sekä töiden käytännön suorittamiseen. Myös työturvallisuuteen liittyvät seikat tulisi pitää harjoittelupaikoissa tärkeässä asemassa, erityisesti tilanteissa joita opiskelijat opettelevat käyttämään itselleen tuntemattomia koneita tai tekniikoita, tai kun työskennellään eläinten parissa.

Johtopäätökset

Agrologiopiskelijat tarvitsevat ohjausta pystyäkseen suorittamaan harjoittelujaksonsa menestyksellisesti. Oppilaitoksen pitäisi luoda harjoittelunohjaukselle korkeat standardit ja mahdollisuuksien mukaan kehittää harjoittelunohjauksessa seuraavia seikkoja:

- a) Koko harjoitteluprosessin tulee olla tarkasti määritelty, aikataulutettu ja mentoroitu. Myös harjoittelun taloudellinen puoli tulee huomioida ohjauksessa.
- b) Oppilaitoksella tulee olla riittävä määrä etukäteen haettuja harjoittelupaikkoja sekä kotimaassa että ulkomailla (kansainvälisen harjoittelun tai opiskelijavaihdon kautta). Harjoittelijan tehtävät ja olosuhteet harjoittelupaikassa kuvaillaan hyvin ja päivitetään tarvittaessa.
- c) Harjoitteluprosessissa on joustonvaraa ja kansainvälisen harjoittelun mahdollisuutta tarjotaan aktiivisesti oppilaitoksessa.
- a) Harjoittelupaikkaa informoidaan riittävästi siitä, missä asioissa harjoittelija tarvitsee ohjausta, koskien erityisesti tehtäviä joita harjoittelijat pitävät vaikeina tai riskialttiina.

Kirjallisuus

Thien, S. 2008. A Century of Agronomic Education. *Agronomy Journal*, 100, ss. 89-102.

Saarela, M., Jaatinen, P., Juntunen, K., Kauppi, A., Ojala, L., Taskila, V.-M., Holm, K. and Kajaste, M. 2009. Centres of excellence in polytechnic education 2008–2009, The Finnish Higher Education Evaluation Council FINHEEC, 152 s.